

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนไทย ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เป็นอยู่ซ้ำๆ กัน จึงทำให้เกิดการสร้างนวัตกรรมแห่งการเกษตรไทยเป็นการขับเคลื่อนภาคการเกษตรไทย ให้มีความก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ด้านการเกษตร ด้วยความมุ่งหวังให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคง อย่างยั่งยืนให้การสนับสนุนและส่งเสริมเกษตรกรไทยมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ ความแร้นแค้น และภาวะหนี้สิน พร้อมทั้ง สร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต ภายใต้กรอบนโยบายที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนา ภาคเกษตรและวางแผน การดำเนินงานเป็นรูปธรรม (กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 2555, หน้า 1)

การพัฒนาเกษตรกรรมในช่วงเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่มีการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ได้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตในภาคเกษตรซึ่งในประเทศไทย ได้มีการเปลี่ยนจากการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่เป็นวิถีชีวิต มีการพึ่งพาธรรมชาติ เป็นการทำการเกษตรแบบผสมผสานกลายเป็นการทำเกษตรในเชิงเดี่ยวพึ่งพาปัจจัยภายนอก เช่น ปุ๋ยและสารเคมี มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และสร้างรายได้ให้กับประเทศ เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ผลการพัฒนาที่ผ่านมากลับก่อให้เกิดปัญหาความยากจน ปัญหา หนี้สิน ต่อเกษตรกรจำนวนมาก รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความอุดมสมบูรณ์ ของทรัพยากร ธรรมชาติ และผลกระทบต่อสุขภาพทั้งเกษตรกรและผู้บริโภคซึ่งผลกระทบ ที่เกิดขึ้นได้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดกระแสความใส่ใจในเกี่ยวกับสุขภาพ การบริโภคอาหาร ปลอดภัย และการมุ่งเน้นการพัฒนาภาคเกษตรไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งสำหรับประเทศไทยแล้ว ได้มีการพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงโดยเป็นการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี ลดการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก ก่อให้เกิดการฟื้นฟูระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติในไร่นาและการมีสุขภาพที่ดีขึ้น

เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากการพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เกษตรอินทรีย์ ถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาการเกษตรของไทยอย่างยั่งยืน ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2548 ได้สนับสนุนให้มีเกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสร้างโอกาสให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยและพร้อมที่จะเป็นครัวโลกในอนาคต ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2550 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี (นายไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม) เป็นประธาน และมี สศช. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นฝ่ายเลขานุการร่วม กรรมการประกอบด้วยรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิและปราชญ์ชาวบ้านเป็นกรรมการ และได้ร่วมกันพิจารณาและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 ขึ้น (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2551, หน้า ข)

เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture) เป็นระบบการเกษตรที่มีหลักการเพื่อให้คงสภาพความสมบูรณ์และการมีสุขภาพที่ดีของดิน ระบบนิเวศ และมนุษย์ ซึ่งเป็นองค์รวมไม่สามารถแยกจากกันได้ ด้วยการจัดการระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และการหมุนเวียนของวงจรชีวิตในสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ มากกว่าการพึ่งปัจจัยการผลิตจากภายนอก โดยเชื่อมโยงกับวิถีการปฏิบัติที่เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นร่วมกับการพัฒนาประยุกต์ใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์ในการสร้างความสมดุลที่เป็นธรรมต่อทุกสรรพสิ่ง (Common Objectives and Requirements of Organic Standards, COROS) ซึ่ง FAO IFOAM และ UNCTAD ได้ร่วมกันกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ร่วมของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในการเทียบเคียงมาตรฐานของแต่ละประเทศ (กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดยโสธร, 2559, หน้า 1)

เกษตรอินทรีย์ คือ ระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมรักษาสมดุลของธรรมชาติและความหลากหลายของทางชีวภาพโดยมีระบบการจัดการนิเวศวิทยาที่คล้ายคลึงกับธรรมชาติและหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนต่าง ๆ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการตัดต่อทาง

พันธุกรรมที่อาจเกิดมลพิษในสภาพแวดล้อมเน้นการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสดและปุ๋ยชีวภาพในการปรับปรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ต้นพืช มีความแข็งแรงต้านทานโรคและแมลงด้วยตนเอง รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้าน มาใช้ประโยชน์ด้วย ผลผลิตที่ได้จะปลอดภัยจากสารพิษตกค้างทำให้ปลอดภัยทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภคและไม่ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม, 2555, หน้า 9)

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับ กรม ภายใต้สังกัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้นิยามความหมายของ “เกษตร อินทรีย์ (Organic Agriculture) คือ ระบบการจัดการด้านการเกษตรแบบองค์รวมที่เกื้อหนุน ต่อระบบนิเวศ วงจรชีวภาพและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงวัตถุพิษที่ได้จากการสังเคราะห์และไม่ใช้พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ที่ได้มาจากการ ดัดแปลงพันธุกรรม (Genetic Modification) หรือพันธุวิศวกรรม (Genetic Engineering) มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพ การเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน” ความหมายของ เกษตรอินทรีย์ที่นิยามโดยหน่วยงานราชการของไทยดังกล่าว พบว่ามีใจความที่มี รายละเอียดชัดเจน และจับต้องได้มากกว่าในฐานะเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ผลิต ส่วนคำนิยาม ของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติจะให้ความสำคัญในหลายมิติเชื่อมโยงเป็นองค์รวม แต่ทั้งนี้ความหมายจากทั้งสองแหล่งก็ยังคงหลักการที่ไม่แตกต่างกันในการทำเกษตร โดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีในทุกขั้นตอนการผลิต รวมไปถึงการเก็บเกี่ยวและจำหน่าย ผลิตผลด้วย (กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดยโสธร, 2559, หน้า 7)

แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์ คือ การบริหารจัดการผลิตทางการเกษตร แบบองค์รวม ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนจากการเกษตรแผนใหม่ที่มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตชนิดใดชนิดหนึ่งสูงสุดโดยการพัฒนาเทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้ธาตุอาหารพืชและป้องกัน กำจัดสิ่งมีชีวิตอื่นที่อาจมีผลในการทำให้พืชที่ปลูกมีผลผลิตลดลง แนวคิดเช่นนี้เป็นแนวคิด แบบแยกส่วน เพราะแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานการมองว่าการเพาะปลูกไม่ได้สัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศดังนั้นการเลือกชนิดและวิธีการใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มุ่งเฉพาะแต่การประเมินประสิทธิผลต่อพืชหลักที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อ ทรัพยากรการเกษตรหรือนิเวศการเกษตร สำหรับเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นการเกษตร

แบบองค์รวมจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ การเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การรักษาแหล่งน้ำ ให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของฟาร์ม นอกจากนี้ เกษตรอินทรีย์ เน้นการให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ผลิตและชุมชนท้องถิ่น มุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นคง ในการทำการเกษตร สำหรับเกษตรกร ตลอดจนอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนของ เกษตรกรกรรม ดังนั้นวิธีการผลิตเกษตรอินทรีย์จึงเป็นวิธีแห่งการเคารพและพึงพิงธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรพื้นบ้านของสังคมไทย (สำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม, 2555, หน้า 1)

การทำการเกษตรโดยใช้แนวคิดของเกษตรอินทรีย์หรือแบบธรรมชาติโดยใช้ปุ๋ย อินทรีย์ที่เกษตรกรสามารถทำการผลิตเองได้จากวัตถุดิบมูลสัตว์ ซากพืชที่เกิดจาก ในฟาร์ม หรือซื้อได้ในราคาต่ำกว่าปุ๋ยเคมีที่ต้องสั่งเข้า จะช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายและ การเป็นหนี้ (ของทั้งเกษตรกรและประเทศ) เกษตรกรแบบอินทรีย์สามารถปรับปรุงดิน โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยชีวภาพ และสร้างผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณค่าทางโภชนาการ สูง ปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง หรือพืชที่มีการตัดแต่งพันธุกรรม ลดมลภาวะต่อพื้นที่ เพาะปลูกและระบบนิเวศ ผลผลิตที่ได้มีความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้ผลิต ผู้บริโภค ในการจัดจำหน่ายผลผลิตที่เป็นเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากกรรมวิธีการผลิตเน้นการ ดำเนินการและการใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ หลีกเลี่ยงการใช้ สารเคมีรวมทั้งพันธุ์พืชและสัตว์ที่มีการตัดต่อพันธุกรรม ปัจจัยการผลิตดังกล่าวมีต้นทุน ที่ลดลงจากครั้งเมื่อเป็นเกษตรเคมี ขณะที่สามารถขายผลผลิตได้ราคาสูงขึ้นโดยมีการคิด ต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมผนวกเข้าไว้ด้วย แต่ผู้ซื้อก็ยินดีที่จะจ่ายเพราะมั่นใจในคุณภาพและ ความปลอดภัย เมื่อมองในภาพรวมการทำการเกษตรอินทรีย์ก่อให้เกิดความยั่งยืน ต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรและอาชีพเกษตรกรรวมทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ สร้างความเป็นธรรมให้กับทั้งเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม และเป็นการขจัด ผลกระทบที่เกิดจากการทำการเกษตรแบบเคมีที่ส่งผลด้านลบทั้งต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ-สังคม ความมั่นคงการประกอบอาชีพของเกษตรกร ทั้งระดับชุมชนจนถึง ระดับประเทศ (กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดยโสธร, 2559, หน้า 10)

อำเภอเขาวง เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตรปลูกข้าวเหนียวและข้าวเจ้า ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวผู้ไท พูดภาษาผู้ไท มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และหัตถกรรม ทอผ้า ทำเครื่องจักสาน และไม้กวาด ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบบริเวณกว้าง มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีภูเขาล้อมรอบ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระดับสูงสุด 262 เมตร ต่ำสุด 168 เมตร ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน เนื่องจากที่ตั้งอำเภอมีภูเขาล้อมรอบ อากาศจึงค่อนข้างหนาวและลมค่อนข้างแรงตามบริเวณเชิงเขา เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน อุณหภูมิสูงสุด เดือนเมษายนประมาณ 38.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด เดือนมกราคมประมาณ 12 องศาเซลเซียส แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล 71 หมู่บ้าน มีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 73,184 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง, 2560, หน้า 1)

อำเภอเขาวง ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ ที่มีการผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ และมีกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ หลายกลุ่ม โดยมีสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและเผยแพร่วิชาการหรือความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการเกษตรแผนใหม่ให้ถึงตัวเกษตรกรโดยแพร่หลายให้ทั่วถึง เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตในด้านการเกษตรให้มีปริมาณและคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาดและเพื่อให้มีตลาดสำหรับจำหน่ายผลิตผลซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้และฐานะดีขึ้นอันจะเป็นการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจโดยส่วนรวมให้มั่นคงยิ่งขึ้นด้วย เพื่อให้ประชากรภาคเกษตรกรรมมีอาชีพที่มั่นคงและมีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ความสามารถในการขยายฐานการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลเกษตรอินทรีย์ ในเขตอำเภอเขาวง ในปัจจุบันยังคงอยู่ในจำนวนจำกัด นอกจากนั้นการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ยังคงเป็นไปได้ช้า ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายอย่าง เช่น การขาดการช่วยเหลือด้านนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ขาดความความสนใจของผู้นำ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่หรือแม้แต่ตัวเกษตรกรเองที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ อีกทั้งการพัฒนาและขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างการดำเนินงานของภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนอย่างมีเอกภาพ จึงทำให้การดำเนินงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์ขาดพลังร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง (สำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง, 2560, หน้า 5)

การบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ เพื่อพัฒนาเกษตรกรของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ถือว่ามีความสำคัญ เพราะเกษตรอินทรีย์จึงถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาการเกษตรของไทยอย่างยั่งยืน การจัดการเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขท้องถิ่น ภูมิโนเวศ วัฒนธรรม และเหมาะสมกับขนาดของฟาร์ม เกษตรกรควรใช้ปัจจัยการผลิตและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการใช้ซ้ำ การหมุนเวียน เพื่อที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งนี้เพื่อนำผลจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ ที่ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคงและความปลอดภัยในสุขภาพ โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความสอดคล้องกับการขยายตัวของกระแสความต้องการผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์ที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ การมีส่วนร่วมตามแนวทางเกษตรอินทรีย์และประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในระดับใด
2. ประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล หรือไม่
3. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และการมีส่วนร่วมตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และการมีส่วนร่วมตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ และประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และการมีส่วนร่วมตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ต่อประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

สมมติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล
2. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ และการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผ่านการมีส่วนร่วมตามแนวทางเกษตรอินทรีย์

ความสำคัญของการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ ผลการศึกษามีความสำคัญดังนี้

1. ทำให้ทราบระดับความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ การมีส่วนร่วมตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ และประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

2. ทำให้ทราบความแตกต่างของประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. ทำให้ทราบอิทธิพลของความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และการมีส่วนร่วมตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ ที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ นอกจากนี้ยังทำให้สำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ พัฒนาเกษตรกร เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เกษตรกรในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ลงทะเบียนเกษตรกร กับสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จำนวนประชากร 25,362 คน (สำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง ณ เดือนเมษายน พ.ศ. 2560)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ลงทะเบียนเกษตรกร กับสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จำนวนประชากร 394 คน การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคำนวณจากสูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973, P. 127 อ้างถึงใน อรุณ จิรวัดน์กุล, 2557, หน้า 26) และจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling)

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย

1.1.1 เพศ

1.1.2 อายุ

1.1.3 ระดับการศึกษา

1.1.4 ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรกรม

1.1.5 รายได้ต่อเดือน

1.2 ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ตามความรู้เกี่ยวกับหลักการของเกษตรอินทรีย์ ของสำนักปลัดกระทรวงพาณิชย์ (2554, หน้า 15)

1.3 การพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ตามแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเครือข่าย ของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, หน้า 36)

2. ตัวแปรแทรกซ้อน (Extraneous Variable) ได้แก่ การมีส่วนร่วมตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ ตามแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980, pp. 219 – 222 อ้างถึงใน ถวิลวดี บุรีกุล, 2551, หน้า 5 – 8) ประกอบด้วย

2.1 ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ

2.2 ร่วมดำเนินการร่วมปฏิบัติ

2.3 ร่วมรับผลประโยชน์

2.4 ร่วมติดตามและประเมินผล

3. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ประสิทธิภาพการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 ด้าน (สำนักปลัดกระทรวงพาณิชย์, 2554, หน้า 15) คือ

3.1 ด้านสุขภาพ

3.2 ด้านระบบนิเวศ

3.3 ด้านความเป็นธรรม

3.4 ด้านการมีสำนึกที่ดี

ขอบเขตด้านพื้นที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ เขตพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

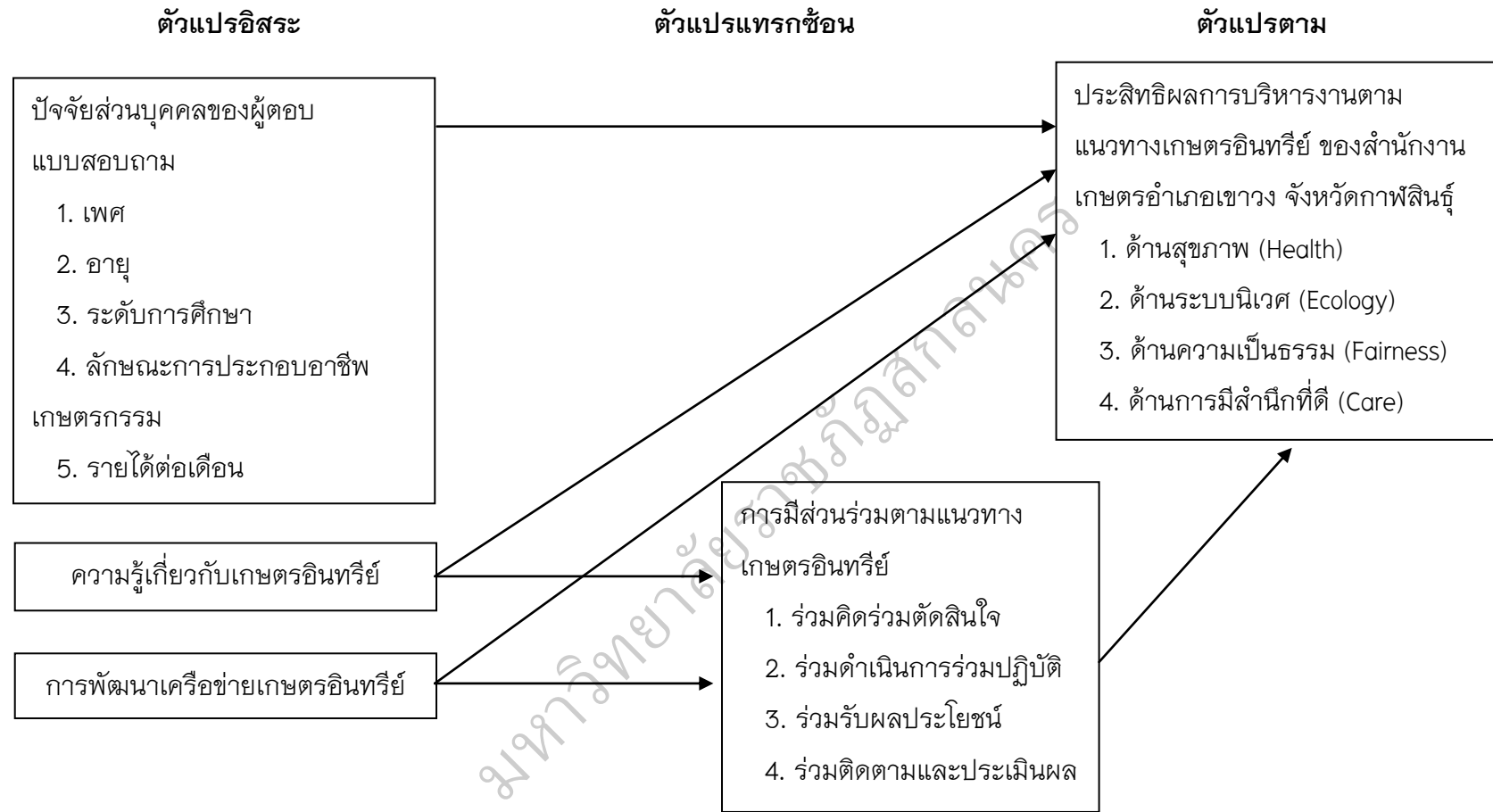
ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ช่วงเวลาที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเครือข่าย ของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, หน้า 36) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980, pp. 219 – 222 อ้างถึงใน ถวิลวดี บุรีกุล, 2551, หน้า 5) และหลักการของเกษตรอินทรีย์ ของสำนัก ปลัดกระทรวงพาณิชย์ (2554, หน้า 15) มาประยุกต์และบูรณาการ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อตอบคำถามการวิจัย และกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ในการวิจัย ได้ดังภาพประกอบ 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นียมคัพทเจพา

1. เกษตรอินทรีย์ หมายถึง การผลิตทางการเกษตร โดยการไม่ใช้สารเคมีในระบบการผลิต โดยพื้นที่ที่ใช้ผลิตกรรมทางการเกษตรจะต้องปลอดจากสารเคมีและการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมชาติ และความเกื้อกูลกันของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ
2. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ หมายถึง การรับรู้และเข้าใจของเกษตรกรในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรโดยการไม่ใช้สารเคมีในระบบการผลิต โดยพื้นที่ที่ใช้ผลิตกรรมทางการเกษตรจะต้องปลอดจากสารเคมีและการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมชาติและ ความเกื้อกูลกันของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ
3. การพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ หมายถึง การพัฒนากลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ลงทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์
4. การมีส่วนร่วมตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ หมายถึง การที่เกษตรกรในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ลงทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง ได้เข้าร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามและประเมินผล ในการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
5. ประสิทธิภาพการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ หมายถึง ผลสำเร็จของการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ เพื่อพัฒนาเกษตรกร ของสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งประกอบด้วยประสิทธิภาพการบริหารงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ 4 ด้าน คือ
 - 5.1 ด้านสุขภาพ หมายถึง เกษตรอินทรีย์จะทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์พืชมีสุขภาพดี อกงาม สัตว์กินใบพืชที่ไม่มีสารพิษทำให้ไม่เป็นอันตราย มีผลให้ผู้บริโภคมีสุขภาพดีด้วย มีการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตทางการเกษตรโดยหันมาผลิตในรูปแบบเกษตรอินทรีย์เพื่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพโดยลดการใช้ปุ๋ยเคมี, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, เวชภัณฑ์สัตว์, และสารปรุงแต่งอาหารที่อาจมีอันตรายต่อสุขภาพส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าทางการเกษตร ให้มีคุณภาพสูง และมีคุณค่าทางโภชนาการเพื่อสนับสนุนให้มนุษย์ได้มีสุขภาพที่ดีขึ้น

5.2 ด้านระบบนิเวศ หมายถึง การทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์จะต้องจัดการให้ที่ดิน พืช สัตว์ เกื้อกูลกัน โดยการหมุนเวียนใช้ประโยชน์ของอินทรีย์สารในฟาร์มมากที่สุด นอกจากนี้ผู้เกี่ยวข้องในการผลิต การแปรรูป การตลาดและการบริโภคจะต้องป้องกันสิ่งแวดล้อมมีการวางแผนในการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับวิธีการผลิตทางการเกษตรที่ทำให้มีการเกื้อกูลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านการจัดการเรื่องที่ดินให้เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์และการฟื้นฟูระบบนิเวศในท้องถิ่น

5.3 ด้านความเป็นธรรม หมายถึง การทำเกษตรอินทรีย์ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของเกษตรกร ผู้ประกอบการแปรรูป การจัดจำหน่าย และผู้บริโภค เช่น การเข้าถึงอย่างเสมอภาค การค้าที่เป็นธรรม การเคารพสิทธิของสรรพสิ่งในโลก เพื่อคุณภาพที่ดีของทุกชีวิต มีการสนับสนุนและให้ความรู้แก่เกษตรกร เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรอินทรีย์ มีการส่งเสริมให้มีการสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ แก่เกษตรกรในทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียมกัน และมีการจัดสรรงบประมาณ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกรในทุกพื้นที่อย่างทั่วถึง

5.4 ด้านการมีสำนึกที่ดี หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีจิตสำนึกที่ดีในการผลิตที่ไม่เสี่ยงต่อการทำลายระบบนิเวศ และคุณภาพชีวิตของทุกสิ่ง เข้าใจในระบบนิเวศเกษตร ธรรมชาติของห่วงโซ่อาหาร ไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ฮอร์โมน ตลอดจนพืชหรือสัตว์ที่ตัดต่อพันธุกรรม มีการวางแผนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนแบบครบวงจร มีการประชาสัมพันธ์ให้คนในสังคมได้รับรู้ เห็นความสำคัญ ความจำเป็นของการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน มีการสร้างแหล่งเรียนรู้ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในชุมชนในรูปแบบขององค์กรหรือสถาบัน